

Hanîfe ve el-Fıkhü'l-ebSAT (yüksek lisans tezi, 1984, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü). **15.** Mustafa Uzunpostalcı, *Ebû Hanîfe'nin Hayatı ve İslâm Fıkhındaki Yeri* (doktora tezi, 1986, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü). **16.** Mahmood Hüseyin Ali, *Ebû Hanîfe'nin İslâm Hukuku ile İlgili Temel Görüşleri* (doktora tezi, 1988, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü). **17.** İsmail Hakkı Ünal, *İmam Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebi'nin Hadis Metodu* (doktora tezi, 1989, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Kaynaklarda Ebû Hanîfe ile ilgili olarak yazıldığı bildirilen, ancak nüshalarına henüz rastlanmamış olan bazı eserler de şunlardır: Ebû Ca'fer et-Tahâvî, *Menâkıbü Ebî Hanîfe*; Ebû'l-Kâsım Muhammed b. Hasan b. Ke's, *Tuhtetü's-sultân fî menâkıbi'n-Nu'mân*; Ebû Yahyâ Zekeriyâ b. Yahyâ en-Nisâbü'rî, *Menâkıbü Ebî Hanîfe*; Abdullah b. Muhammed es-Sebezmûnî, *Keşfü'l-âşâri's-şerîfe fî menâkıbi Ebî Hanîfe*; Yûsuf b. Ahmed el-Mekkî es-Saydelânî, *Menâkıbü Ebî Hanîfe*; Zahirüddin el-Merginânî, *Menâkıbü Ebî Hanîfe*; Muhammed b. Ahmed eş-Şuaybî, *Menâkıbü'n-Nu'mân*; Cârullah ez-Zamahşerî, *Şekâ'ıku'n-nu'mân fî menâkıbi'n-Nu'mân*; Kureşî, *ed-Dürerü'l-münîfe fi'r-red'âle İbn Ebî Şeybe'ani'l-İmâm Ebî Hanîfe ve el-Bustân fî menâkıbi'n-Nu'mân* (müellif *el-Cevâhirü'l-muğıyye*'de [I, 49-63] ikinci eserin özetini vermektedir); Ebû'l-Kâsım Abdülalîm b. Ebû Kâsım, *er-Ravzâtü'l-âliyye fî menâkıbi'l-İmâm Ebî Hanîfe*; Şeyh Ebû Saîd, *Menâkıb-ı İmâm-ı A'zâm* (Farsça); Osmanzâde Taib Ahmed, *Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam* (Türkçe).

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin b. Ali es-Saymerî, *Ahbarü Ebî Hanîfe ve aşhâbih* (nşr. Ebû'l-Vefâ el-Efgânî), Haydarâbâd 1974, nâşirin önsözü, s. elif-yâ; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğıyye*, I-III; *Keşfü'z-zunûn*, I, 842; II, 1287, 1680-1681, 1836-1839, 2015; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, tür.yer.; *Osmanlı Müellifleri*, I, 95, 168; II, 117; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, I-XV, tür.yer.; Brockelmann, *GAL* (Ar.), III, 235-237; Sezgin, *GAS* (Ar.), I/3, s. 33-37; Şibî Nu'mânî, *İmam Abu Hanifah Life and Work* (trc. M. Hadi Hussain), New Delhi 1988, önsöz, s. IV-X; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkhı Âlimleri*, Ankara 1990, s. 12-13, 33, 65, 92, 127, 135.

ALİ BARDAKOĞLU

EBÛ HANİFE ed-DİNEVERİ

(bk. DİNEVERİ, Ebû Hanîfe).

EBÛ HASİN

(أبو حنين)

Ebû Hasîn Osmân b. Âsım
b. Hasîn el-Esedî el-Kûfî
(ö. 128/745-46)

Hadis hâfızı, tâbiî.

Câhiliye devri Arap şairlerinden Abîd b. Ebras'ın soyundan geldiği rivayet edilir. Kûfe'deki Esedoğulları'nın en önde geleniydi. Câbir b. Semûre, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Zübeyr, Enes b. Mâlik ve Ebû Saîd el-Hudrî gibi sahâbilerden ve Mücâhid b. Cebr, Şa'bî gibi tâbîilerden hadis, Yahyâ b. Vessâb'dan da arz* yoluyla kıraat tahsil etti. Kendisinden de Şu'be b. Haccâc, Süfyân es-Sevrî, Şerîk b. Abdullah, Ebû Avâne el-Vâsîti, Süfyân b. Uyeyne gibi âlimler hadis, A'meş ise kıraate dair çeşitli rivayetlerde bulundu. Kûfe'nin en güvenilir dört muhaddisinden biri kabul edilmesine rağmen pek az rivayette bulundu. Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. Elli yıl süreyle Kûfe mescidinde talebe okutan Ebû Hasîn sorulan bir meseleye cevap vermenin önemli ve güç bir iş olduğunu söylledi. Fazla araştırmadan cevap verenlere kızır ve, "Bu soru Hz. Ömer'e sorulsaydı Ehl-i Bedir'i istişareye çağırırdı" derdi.

Hız Osman taraftarı olan Ebû Hasîn Emevîler'in baskısından çekinir, fakat onlara boyun eğmezdi. Son derece mütevazı bir hayat sürdü. Devlet adamlarından birinin kendisine gönderdiği 2000 dirhemi ihtiyacı olmasına rağmen kabul etmedi. Vefatı sırasında baygınlık geçirmeye başlayınca, "Biz onlara zulmetmedik, fakat kendileri zalimdi" (Zuhuf 43/76) meâlindeki âyeti okumaya başladı. Birkaç defa baygınlık geçirdiği halde bu âyeti dilinden düşürmedi.

Ebû Hasîn 128 (745-46) yılında Kûfe'de vefat etti. 127 (744-45) ve 132 (749-50) yıllarında vefat ettiğine dair rivayetler de vardır. İbn Hibbân onu tebeu't-tâbiînden kabul etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 321-322; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 240-241; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VI, 160-161; İbn Hibbân, *eş-Şikâat*, VII; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, VI, 412-417; a.m.f., *Târîhu'l-İslâm: sene 121-140*, s. 173-174; İbnü'l-Cezerî, *Ğâyetü'n-nihâye*, I, 505-506; İbn Hacer, *Tehtibü't-Tehtib*, VII, 126-128; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, I, 175.

ALİ OSMAN ATEŞ

EBÛ HASME el-ENSÂRÎ

(أبو حنمه الأنصاري)

Ebû Hasme Abdullâh (Âmir)
b. Sâide b. Âmir el-Ensârî
(ö. 41/661 [?])

Sahâbî.

Medine'de yaşayan Evs kabilesinin Benî Hârise koluna mensup olup künyesiyle tanınmaktadır. Hz. Peygamber vefat ettiği zaman henüz yedi sekiz yaşlarında bir sahâbî olan oğlu da Sehl b. Ebû Hasme diye anılır. Bazı kaynaklarda adının Ebû Hayseme diye zikredilmesi (İbn İshak, s. 304; İbn Hişâm, III, 65) doğru değildir.

Uhud Gazvesi öncesinde Hz. Peygamber, kendilerini Uhud'a kestirme yoldan ve düşmanla karşılaşmadan kimin götürebileceğini soruşturdu. Bu göreve tâlip olan Ebû Hasme İslâm askerlerini Hâriseoğulları'nın arazisinden geçirerek Uhud'a götürdü. İbn Ebû Hâtım'ın bu kılavuzluk görevini Ebû Hasme'nin oğlu Sehl'in yaptığını ileri sürmesi, Sehl'in o sırada henüz çocuk yaşta olması sebebiyle doğru bulunmamıştır. Ebû Hasme Uhud'dan sonraki gazvelere de katılmış, Hayber'in fethinde süvari olması sebebiyle kendisine iki hisse verilmiştir.

Hız Peygamber, Ebû Hasme'nin mahsullerin miktarını takdir konusundaki yeteneğinden faydalanmış ve onu Hayber'e zekât takdiri için göndermiştir. Bir sahâbî onu, kendisine çok zekât takdir ettiği iddiasıyla Resûlullah'a şikâyet etmiş, ancak Ebû Hasme'nin bu sahâbiye geçimine yetecek ve hatta fakirlere dağıtacak kadar mahsul bıraktığını söylemesi üzerine Resûlullah kendisini haklı görmüştür (Dârekutnî, II, 135). Onun bu görevi ilk üç halife döneminde de devam etmiştir.

Ebû Hasme'nin, Muâviye devrinin ilk (41/661) veya son yıllarında (60/680) vefat ettiği söylenmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshak, *es-Sîre*, s. 304; Vâkıdî, *el-Meğâzi*, I, 219; İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 65; Taberî, *Târîhu* (Ebû'l-Fazl), II, 506; Dârekutnî, *es-Sünen*, Beyrut, ts. (Âlemü'l-kütüb), II, 135; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 342; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, II, 41; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, III, 123, 253; VI, 68; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 195-196; VII, 85-86; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâttübü'l-İdâriyye* (Özel), II, 109, 159; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), III, 78-79.

İSMAİL L. ÇAKAN